

XXI Adults

Dostosowanie systemu edukacji dorosłych do XXI wieku

Badanie dotyczące uczenia się i edukacji dorosłych (ALE) w Bośni i Hercegowinie (2022–2025) (współpraca badawcza DVV International i ETF)

INSTITUTE for
ROMA and
MINORITIES
INCLUSION

DIPUTACIÓN
DE VALLADOLID

E-SCHOOL
EDUCATIONAL GROUP

EMPODERAR
DESENVOLVIMENTO ORGANIZACIONAL, SOCIAL, PROFISSIONAL E PESSOAL

Co-funded by
the European Union

Nazwa dobrej praktyki

Badanie dotyczące kształcenia i edukacji dorosłych (ALE) w Bośni i Hercegowinie (2022–2025) (wspólne badania DVV International i ETF)

Podsumowanie praktyki

Krótkie, łatwe do zrozumienia streszczenie: Czym jest ta praktyka, dla kogo jest przeznaczona i jaki ma cel?

Badanie dotyczące kształcenia i edukacji dorosłych (ALE) w Bośni i Hercegowinie (2022–2025) to kompleksowa inicjatywa badawcza i polityczna, której celem jest poprawa jakości, dostępności i uznania edukacji dorosłych w całym kraju.

Praktyka ta jest skierowana do decydentów, podmiotów świadczących usługi w zakresie kształcenia dorosłych, organizacji pozarządowych i międzynarodowych darczyńców, a także do osób dorosłych uczących się, poprzez dostarczanie opartych na dowodach danych dotyczących aktualnego stanu ALE, w tym wskaźników uczestnictwa, mechanizmów finansowania, standardów jakości i gotowości cyfrowej.

Głównym celem jest wspieranie reform systemowych poprzez identyfikację luk, proponowanie zaleceń dotyczących polityki oraz kierowanie rozwojem integracyjnych możliwości uczenia się przez całe życie dla wszystkich dorosłych, zwłaszcza osób o niskich kwalifikacjach, bezrobotnych i grup znajdujących się w trudnej sytuacji.

Badanie dostosowuje również Bośnię i Hercegowinę do ram uczenia się przez całe życie UE i UNESCO, zapewniając międzynarodową porównywalność i uznanie. Oczekuje się, że jego wyniki będą stanowić wytyczne dla przyszłych projektów, finansowania i działań w zakresie budowania potencjału w sektorze kształcenia dorosłych do 2025 r.

Opis praktyki - min. 2000 znaków

1) Kontekst / Tło

Jaka była początkowa potrzeba lub problem?

Kto był grupą docelową?

Czy było to częścią większego programu lub projektu?

A. Początkowa potrzeba / problem:

Przed 2022 r. **kształcenie i edukacja dorosłych (ALE)** w Bośni i Hercegowinie borykały się z licznymi wyzwaniami strukturalnymi i systemowymi, które utrudniały rozwój integracyjnej i skutecznej kultury uczenia się przez całe życie.

1. Rozdrobniony system kształcenia dorosłych

Złożona struktura zarządzania w Bośni i Hercegowinie, obejmująca **14 ministerstw edukacji na różnych szczeblach**, skutkowałą silną fragmentacją polityki i praktyk **w zakresie kształcenia dorosłych**. **Brakowało ujednoliconych standardów akredytacji, certyfikacji lub zapewnienia jakości** w programach kształcenia dorosłych, co prowadziło do niespójności w zakresie jakości szkoleń i uznawania kwalifikacji.

2. Niski wskaźnik uczestnictwa w kształceniu dorosłych

Według wstępnych danych zebranych przez DVV International i ETF **udział dorosłych w formalnych i nieformalnych działaniach edukacyjnych pozostawał poniżej 5%**, znacznie poniżej średniej UE. Dorośli, zwłaszcza ci o niskich kwalifikacjach, **nie byli świadomi możliwości kształcenia** lub brakowało im motywacji ze względu na ograniczone postrzegane korzyści.

3. Niedopasowanie umiejętności i wyzwania rynku pracy

Utrzymywała się znaczna **luka w umiejętnościach** między tym, do czego dorośli byli szkoleni, a kompetencjami wymaganymi przez pracodawców, szczególnie w nowych dziedzinach, takich jak **ICT, technologie ekologiczne i nowoczesne usługi**. Wielu dorosłych nie posiadało nawet podstawowych **umiejętności cyfrowych**, co ograniczało ich szanse na zatrudnienie na szybko zmieniającym się rynku pracy.

4. Ograniczone możliwości dla grup znajdujących się w trudnej sytuacji

Grupy takie jak **dłużej bezrobotni dorośli, kobiety powracające do pracy, mieszkańcy obszarów wiejskich i osoby starsze** napotykały wiele barier utrudniających im udział w szkoleniach, w tym koszty, brak opieki nad dziećmi, problemy z transportem oraz sztywny harmonogram zajęć.

5. Brak wiarygodnych danych i badań

Przed przeprowadzeniem niniejszego badania brakowało **kompleksowych, aktualnych danych** dotyczących kształcenia dorosłych w Bośni i Hercegowinie. Bez wiarygodnych statystyk i analiz decydenci i darczyńcy nie dysponowali dowodami niezbędnymi do opracowania **ukierunkowanych interwencji** lub zapewnienia finansowania inicjatyw w zakresie kształcenia dorosłych.

B. Grupy docelowe:

Główną grupą docelową badania nie byli bezpośrednio dorośli słuchacze, lecz **decydenci i interesariusze odpowiedzialni za kształtowanie systemów kształcenia dorosłych**, w tym:

1. twórców polityki i administracji publicznej

- Ministerstwa edukacji, pracy i rozwoju gospodarczego na wszystkich szczeblach, które potrzebowały **opartych na dowodach zaleceń** dotyczących ulepszenia polityki w zakresie kształcenia dorosłych.

2. Podmioty świadczące usługi w zakresie kształcenia dorosłych oraz ośrodki szkolenia zawodowego

- Publiczne i prywatne instytucje zajmujące się kształceniem dorosłych, które potrzebowały wskazówek dotyczących **standardów jakości, akredytacji i nowoczesnych metod nauczania**.

3. Organizacje pozarządowe i międzynarodowi darczyńcy

- Organizacje wspierające grupy znajdujące się w trudnej sytuacji lub realizujące **projekty w zakresie kształcenia dorosłych**, potrzebujące wiarygodnych **danych wyjściowych** do opracowania swoich programów.

4. Osoby dorosłe uczące się (beneficjenci pośredni)

- Osoby dorosłe o niskich kwalifikacjach, bezrobotni, kobiety i inne grupy znajdujące się w trudnej sytuacji były **beneficjentami pośrednimi**, ponieważ zalecenia wynikające z badania miały na celu poprawę ich dostępu do **wysokiej jakości, integracyjnych i zorientowanych na rynek pracy możliwości kształcenia**.

C. Część większego programu lub projektu:

Badanie nie było działaniem odizolowanym; stanowiło część szerszych **inicjatyw regionalnych i międzynarodowych**:

1. Regionalny program ALE DVV International

- Badanie, zrealizowane w ramach **programu ALE na Bałkanach Zachodnich organizacji DVV International**, posłużyło jako **krajowa baza dowodowa** do kierowania przyszłymi projektami finansowanymi przez darczyńców, opracowywaniem programów nauczania oraz inicjatywami w zakresie szkolenia trenerów.

2. Dostosowanie polityki ETF i UE

- Badanie bezpośrednio wspierało program ETF mający na celu dostosowanie systemu kształcenia dorosłych w Bośni i Hercegowinie do **strategii UE w zakresie uczenia się przez całe życie** oraz **zalecenia UNESCO w sprawie kształcenia i edukacji dorosłych (2015)**.

3. SDG 4 – Wysokiej jakości edukacja i uczenie się przez całe życie

- Przyczyniło się to do realizacji zobowiązań Bośni i Hercegowiny w ramach **Cele Zrównoważonego Rozwoju nr 4**, który kładzie nacisk na **inkluzywną i sprawiedliwą edukację wysokiej jakości oraz możliwości uczenia się przez całe życie dla wszystkich**.

4. Podstawy przyszłych reform (2025 r. i później)

- Wyniki badania miały na celu dostarczenie informacji na potrzeby **długoterminowych reform** planowanych na rok 2025 i kolejne lata, służąc jako punkt odniesienia dla stworzenia **Krajowej Strategii Kształcenia Dorosłych** oraz pozyskania **unijnych środków przedakcesyjnych (IPA III)** dla tego sektora.

D. Dlaczego badanie było konieczne;

Badanie było pilnie potrzebne w celu:

- Dostarczenie **wiarygodnych, zdezagregowanych danych** dotyczących uczestnictwa w kształceniu dorosłych, finansowania i wyników.
- Zidentyfikowania **kluczowych barier** uniemożliwiających dorosłym angażowanie się w naukę oraz zaproponowania **praktycznych rozwiązań**.
- Wsparcia projektowania **integracyjnych, elastycznych i cyfrowych programów kształcenia dorosłych**.
- Ustanowienia punktu **odniesienia dla monitorowania postępów** w rozwoju uczenia się przez całe życie w Bośni i Hercegowinie.

Wypełniając te luki, **badanie dotyczące kształcenia dorosłych w Bośni i Hercegowinie** miało na celu stworzenie podstaw dla **kształtowania polityki opartej na dowodach**, zapewniając, że kształcenie dorosłych stanie się **strategicznym narzędziem rozwoju gospodarczego, integracji społecznej i wzmocnienia pozycji osobistej**.

2) Cele

Jakie były cele tej praktyki?

Co miało na celu poprawić lub zmienić?

Badanie dotyczące kształcenia dorosłych zostało zaprojektowane z jasnymi **celami strategicznymi i operacyjnymi**, mającymi na celu wzmocnienie **ekosystemu kształcenia dorosłych** w Bośni i Hercegowinie poprzez **opracowywanie polityki opartej na dowodach oraz ulepszenia systemowe**.

1. Dostarczenie wiarygodnych, opartych na dowodach danych do kształtowania polityki:

- **Cel:** Zbiórka, analiza i przedstawienie **kompleksowych danych** na temat stanu kształcenia i edukacji dorosłych w Bośni i Hercegowinie.
- **Planowana zmiana:** Zastąpienie przypuszczeń i fragmentarycznych raportów **znormalizowanymi, porównywalnymi danymi**, umożliwiającymi decydentom **planowanie reform, przydzielanie środków finansowych i śledzenie postępów**.

2. Opracowanie mapy i analiza systemu kształcenia dorosłych:

- **Cel:** Przeprowadzenie **kompleksowego przeglądu** istniejących podmiotów zajmujących się kształceniem dorosłych, ram prawnych, mechanizmów finansowania oraz środków zapewnienia jakości.
- **Planowana zmiana:** Zidentyfikowanie **mocnych i słabych stron oraz luk** w obecnym systemie kształcenia dorosłych, co pozwoli stworzyć **jasną podstawę dla reform**.

3. Wspieranie dostosowania polityki do standardów UE i międzynarodowych:

- **Cel:** Zapewnienie zgodności systemu kształcenia dorosłych w Bośni i Hercegowinie z **ramami UE w zakresie uczenia się przez całe życie, zaleceniami UNESCO dotyczącymi kształcenia dorosłych (2015)** oraz **celem zrównoważonego rozwoju nr 4 (SDG4)**.
- **Planowana zmiana:** Zwiększenie **międzynarodowego uznania kwalifikacji Bośni i Hercegowiny**, poprawa możliwości **mobilności regionalnej** oraz przygotowanie systemu do **procesów integracji z UE**.

4. Zidentyfikowanie barier utrudniających uczestnictwo dorosłych w uczeniu się:

- **Cel:** Zbadanie **przyczyn niskiego wskaźnika uczestnictwa dorosłych**, ze szczególnym uwzględnieniem barier finansowych, społecznych, kulturowych i związanych z płcią.
- **Planowana zmiana:** Przedstawienie **praktycznych, ukierunkowanych zaleceń** dotyczących usunięcia tych barier, zapewniających **większą** integrację kobiet, ludności wiejskiej, pracowników o niskich kwalifikacjach i innych grup znajdujących się w trudnej sytuacji.

Krok 2: Badania źródłowe i przegląd prawny (4 miesiące)

1. Gromadzenie danych z istniejących źródeł

- Przeanalizowano **przepisy, strategie i regulacje** na poziomie państw, podmiotów i kantonów.
- Zebrano dane z **raportów publicznych, badań rynku pracy oraz międzynarodowych ocen.**

2. Analiza porównawcza

- Porównano politykę Bośni i Hercegowiny w zakresie aktywnej polityki zatrudnienia z polityką **sąsiednich krajów Bałkanów Zachodnich** oraz **państw członkowskich UE**, identyfikując najlepsze praktyki i luki.

Krok 3: Badania terenowe i konsultacje z zainteresowanymi stronami (6 miesięcy)

3. Ankiety i kwestionariusze

- Przeprowadzono **ogólnokrajowe ankiety** skierowane do:
 - **Podmioty zajmujące się kształceniem dorosłych** (publiczne, prywatne i organizacje pozarządowe)
 - **Pracodawców** oferujących szkolenia związane z pracą
 - **osób dorosłych uczących się oraz osób bezrobotnych**

4. Grupy fokusowe i wywiady

- Zorganizowano **grupy fokusowe** z udziałem **kobiet, mieszkańców wsi i innych grup znajdujących się w trudnej sytuacji**, aby zrozumieć bariery utrudniające uczestnictwo.
- Przeprowadzono wywiady z **nauczycielami, trenerami i kierownikami ośrodków kształcenia dorosłych** w celu oceny wyzwań instytucjonalnych.

5. Okrągłe stoły z udziałem interesariuszy

- Zorganizowano **regionalne warsztaty konsultacyjne** (Sarajewo, Tuzla, Banja Luka, Mostar) z udziałem przedstawicieli **ministerstw, urzędów pracy, organizacji pozarządowych i darczyńców.**
- Omówiono wstępne wyniki i zebrano opinie w celu udoskonalenia zaleceń dotyczących polityki.

Krok 4: Analiza danych i sporządzenie projektu badania (5 miesięcy)

1. Analiza statystyczna

- Przetworzono dane z ankiet i grup fokusowych w celu zidentyfikowania **trendów uczestnictwa, priorytetowych grup docelowych oraz dysproporcji regionalnych.**
- Szczególną uwagę poświęcono **różnicom płciowym oraz poziomom umiejętności cyfrowych.**

2. Opracowanie raportu

- Zebrano wyniki w **kompleksowym raporcie analitycznym**, zawierającym:
 - Wskaźniki bazowe dotyczące kształcenia dorosłych
 - Systemowe mocne i słabe strony
 - Najlepsze praktyki i studia przypadków
 - Zalecenia dotyczące reform krótko- i długoterminowych

Krok 5: **Walidacja i dialog polityczny** (3 miesiące)

- **Prezentacja wstępnych wyników**
 - Zorganizowano **warsztaty walidacyjne**, podczas których kluczowi interesariusze (ministerstwa, ośrodki szkoleniowe, organizacje pozarządowe) omówili projekt raportu.
- **Włączenie informacji zwrotnych**
 - Uwzględniono opinie w ostatecznej wersji dokumentu, aby zapewnić **jego praktyczną przydatność i zaangażowanie interesariuszy**.

Krok 6: **Publikacja i rozpowszechnianie** (trwa do 2025 r.)

- **Publikacja badania**
 - Badanie zostało opublikowane w **języku angielskim i bośniackim** w 2023 r., a **aktualizacje i kolejne raporty dotyczące polityki są planowane do 2025 r.**
- **Działania upowszechniające**
 - Prezentacja na **konferencjach krajowych, wydarzeniach ETF oraz spotkaniach koordynacyjnych darczyńców**.
 - Udostępniono je **podmiotom zajmującym się kształceniem dorosłych oraz służbom zatrudnienia** w celu wsparcia procesu opracowywania programów.

Krok 7: **Działania następcze i wsparcie polityczne** (2024–2025)

- **Wykorzystanie wyników do reformy polityki**
 - Wyniki są obecnie wykorzystywane do:
 - opracowanie **krajowych strategii kształcenia dorosłych**
 - Opracowanie **projektów pilotażowych** skupiających się na cyfrowym i opartym na pracy kształceniu dorosłych.
- **Budowanie potencjału**
 - Planowane są szkolenia dla **podmiotów zajmujących się kształceniem dorosłych**, mające na celu wsparcie ich we wdrażaniu **systemów zapewniania jakości oraz metod nauczania z wykorzystaniem technologii cyfrowych**.

Całkowity czas trwania

- **Całkowity czas trwania: około 18–24 miesięcy**
 - 3 miesiące: planowanie i opracowanie ram
 - 4 miesiące: badania źródłowe i analiza prawna
 - 6 miesięcy: badania terenowe i konsultacje
 - 5 miesięcy: Analiza danych i opracowanie projektu
 - 3 miesiące: Weryfikacja i finalizacja
 - W trakcie realizacji (2024–2025): Upowszechnianie wyników i wsparcie polityczne

2) **Wyniki / Efekty**

Jakie były konkretne wyniki?

Jak praktyka wpłynęła na uczestników?

Badanie ALE dostarczyło **konkretnych dowodów, praktycznych zaleceń i zmian systemowych**, które wpłynęły zarówno na **ramy polityczne**, jak i na **podmioty zajmujące się kształceniem dorosłych**. Chociaż osoby dorosłe uczące się były **pośrednimi beneficjentami**, badanie to położyło podwaliny pod **długoterminową poprawę dostępności, jakości i inkluzywności** kształcenia dorosłych w Bośni i Hercegowinie.

1. Oparte na dowodach spostrzeżenia i dane bazowe:

- **Pierwsza kompleksowa mapa ALE w Bośni i Hercegowinie**
 - Po raz pierwszy Bośnia i Hercegowina uzyskała **porównywalne i szczegółowe dane** dotyczące:
 - Wskaźniki uczestnictwa dorosłych w kształceniu i szkoleniu
 - rodzajów dostępnych programów i ich jakości
 - Dane demograficzne uczestników (wiek, płeć, kwalifikacje, różnice regionalne)
 - mechanizmach finansowania i praktykach akredytacyjnych
- **Identyfikacji barier**
 - Badanie ujawniło **kluczowe przeszkody** w uczestnictwie dorosłych:
 - **Ograniczenia finansowe** i brak dotacji
 - Ograniczone **możliwości szkoleń elastycznych i modułowych**
 - **Niski poziom umiejętności cyfrowych** wśród dorosłych i trenerów
 - Brak **świadomości** istniejących możliwości

2. Wyniki w zakresie polityki i systemu:

- **Reformy polityki oparte na dowodach**
 - Wyniki badania są wykorzystywane do opracowania lub aktualizacji:
 - **Strategii kształcenia dorosłych na poziomie podmiotów (2024–2025)**
 - Propozycji dotyczących **mechanizmu koordynacji kształcenia dorosłych na poziomie stanowym**
 - **Standardów jakości i wytycznych dotyczących akredytacji** dla podmiotów świadczących usługi w zakresie kształcenia dorosłych
- **Integracji z normami UE i międzynarodowymi**
 - Raport bezpośrednio przyczynił się do **dostosowania ram kształcenia dorosłych w Bośni i Hercegowinie** do:
 - **zaleceniami UE** dotyczącymi uczenia się przez całe życie i ścieżek podnoszenia kwalifikacji
 - Wymogami sprawozdawczymi **UNESCO GRALE**
 - **celami SDG4** dotyczącymi edukacji sprzyjającej włączeniu społecznemu i sprawiedliwej
- **Mobilizacja darczyńców i funduszy**
 - Międzynarodowi darczyńcy i agencje rozwoju wykorzystali badanie jako **dokument referencyjny** przy przyznawaniu nowych środków (np. fundusze UE IPA III, projekty DVV International).

3. Budowanie potencjału instytucjonalnego:

- **Wytyczne dla dostawców**
 - Ośrodki kształcenia dorosłych i dostawcy usług kształcenia i szkolenia zawodowego mają teraz dostęp do **jasnych zaleceń** dotyczących:
 - Wprowadzenie **programów modułowych, mieszanych i opartych na pracy**
 - Poprawę **gotowości cyfrowej** (wdrożenie systemów zarządzania nauczaniem, narzędzia e-learningowe)
 - opracowywanie **strategii integracyjnych skierowanych** do grup znajdujących się w trudnej sytuacji
- **Inicjatywy szkoleniowe**
 - W latach 2023–2024 zorganizowano kilka **warsztatów budowania potencjału** dla dostawców usług, opartych na wynikach badania.

4. Wpływ na interesariuszy i uczestników:

- **Decydenci i administratorzy**
 - Uzyskali **wiarygodne dane**, które pomogą im podejmować świadome decyzje, przydzielać zasoby i tworzyć politykę edukacji dorosłych sprzyjającą włączeniu społecznemu.
- **Podmioty świadczące usługi w zakresie kształcenia dorosłych**
 - Rozpoczęto wdrażanie **środków zapewnienia jakości** oraz testowanie **cyfrowych i elastycznych kursów** w celu przyciągnięcia większej liczby osób uczących się.
- **Pośredni wpływ na dorosłych słuchaczy**
 - Chociaż samo badanie nie było programem szkoleniowym, jego wczesne efekty obejmują:
 - Nowe programy pilotażowe dotyczące **umiejętności cyfrowych i uczenia się w miejscu pracy**, zainicjowane w 2024 r.
 - **Lepszy zasięg działań skierowanych do kobiet, osób uczących się na obszarach wiejskich oraz bezrobotnych dorosłych** dzięki ulepszonemu finansowaniu i projektowi programu.

5. Podnoszenie świadomości i działania rzecznicze

- **Świadomość opinii publicznej i interesariuszy**
 - Krajowe konferencje i wydarzenia informacyjne pomogły zwiększyć **świadomość na temat znaczenia kształcenia i uczenia się przez całe życie** dla wzrostu gospodarczego i integracji społecznej.
 - Badanie jest obecnie cytowane w **debatach publicznych, dialogach dotyczących polityki oraz spotkaniach koordynacyjnych darczyńców**.

6. Potencjał długoterminowego oddziaływania:

Badanie służy jako plan reform systemowych w zakresie kształcenia dorosłych (ALE), mających na celu:

- Zwiększenie wskaźników uczestnictwa dorosłych, aby **zbliżyć się do średnich UE (10–15%)** do 2030 r.
- Włączenie **modeli uczenia się cyfrowego i opartego na pracy** do edukacji dorosłych
- ustanowienie **zrównoważonych mechanizmów finansowania** uczenia się przez całe życie

5) Historie uczestników – opcjonalnie

Krótkie cytaty, osobiste refleksje lub doświadczenia uczestników

1. Aida, 42 lata, kierowniczką Centrum Kształcenia Dorosłych (Tuzla)

„Przez lata mieliśmy trudności z przyciągnięciem dorosłych na nasze kursy, ponieważ brakowało krajowych wytycznych i wsparcia. Badanie ALE w końcu dostarcza nam dowodów, które możemy przedstawić lokalnym władzom, aby pokazać, dlaczego finansowanie i akredytacja są ważne. Dostosowaliśmy już nasze programy, aby były bardziej elastyczne, i mamy nadzieję zwiększyć frekwencję”.

2. Emir, 28 lat, doradca ds. polityki w kantonalnym ministerstwie edukacji

„Przed tymi badaniami nie mieliśmy jasnego obrazu tego, kto uczestniczy w kształceniu dorosłych ani jakich umiejętności potrzebują pracodawcy. Teraz dysponujemy danymi, którym możemy zaufać, i już wykorzystujemy zalecenia do opracowania naszej nowej strategii kształcenia dorosłych”.

3. Lejla, 37 lat, kobieta powracająca do pracy (pośrednia beneficjentka)

„Słyszałam o nowym szkoleniu z umiejętności cyfrowych dla kobiet w moim mieście, które powstało po badaniach. Jest bezpłatne i odbywa się wieczorami, co jest idealne, bo w ciągu dnia opiekuję się dziećmi. Czuję, że w końcu ktoś pomyślał o kobietach takich jak ja”.

4. Haris, trener w centrum kształcenia zawodowego (Zenica)

„Badanie pokazało nam, jak daleko w tyle jesteśmy pod względem gotowości cyfrowej. Dzięki nowym wytycznym zaczęliśmy wprowadzać nauczanie mieszane dla dorosłych, a frekwencja wzrosła, ponieważ ludzie mogą uczyć się online po pracy”.

6) Czynniki sukcesu

Co sprawiło, że praktyka była skuteczna lub innowacyjna?

Czy były jakieś wyjątkowe lub kreatywne elementy?

1. **Kompleksowe podejście oparte na dowodach:**

- **Co sprawiło, że było skuteczne:**

W badaniu wykorzystano **metody mieszane** (analiza dokumentacji, ankiety, grupy fokusowe i wywiady), co zapewniło **wiarygodność i reprezentatywność** wyników.

- **Element wyjątkowy:**

Po raz pierwszy w Bośni i Hercegowinie **dane dotyczące uczestnictwa w kształceniu dorosłych zostały systematycznie zebrane i przeanalizowane przy użyciu wskaźników unijnego badania kształcenia dorosłych (AES)**, co umożliwiło **porównania międzynarodowe**.

2. **Zaangażowanie wielu interesariuszy:**

- **Co sprawiło, że projekt był skuteczny:**

W procesie tym od samego początku uczestniczyli **decydenci, organizatorzy szkoleń, pracodawcy, organizacje pozarządowe i osoby uczące się**, co zwiększyło poczucie odpowiedzialności za wyniki.

- **Element wyróżniający:**

Warsztaty walidacyjne i regionalne okrągłe stoły pozwoliły zainteresowanym stronom bezpośrednio kształtować zalecenia, dzięki czemu stały się one **realistyczne i możliwe do wdrożenia**.

3. **Skupienie się na grupach szczególnie wrażliwych i integracji:**

- **Co sprawiło, że projekt był skuteczny:**

W badaniu wyraźnie przeanalizowano **różnice związane z płcią, wiekiem i sytuacją społeczno-ekonomiczną** w uczestnictwie w kształceniu i szkoleniu dorosłych.

- **Element wyróżniający:**

Grupy fokusowe z udziałem **kobiet, mieszkańców obszarów wiejskich i dorosłych o niskich kwalifikacjach** zapewniły, że zalecenia uwzględniały **rzeczywiste bariery**, takie jak obowiązki rodzinne, koszty dojazdu czy brak opieki nad dziećmi.

4. **Zgodność z międzynarodowymi standardami:**

- **Co zadecydowało o skuteczności badania:**

W badaniu dostosowano metodologię i zalecenia do **strategii UE w zakresie uczenia się przez całe życie, wytycznych UNESCO GRALE oraz celu zrównoważonego rozwoju nr 4 (SDG4)**.

- **Element wyróżniający:**

Dzięki temu badanie stało się nie tylko **narzędziem planowania krajowego**, ale także punktem **odniesienia dla pozyskiwania funduszy unijnych i od darczyńców**.

5. **Praktyczne i zorientowane na politykę zalecenia:**

- **Co sprawiło, że było to skuteczne:**

W odróżnieniu od wielu badań akademickich, niniejsze badanie skupiało się na **praktycznych, krótko- i długoterminowych rozwiązaniach**, takich jak modele finansowania, wytyczne dotyczące akredytacji oraz modułowe ścieżki szkoleniowe.

- **Element wyróżniający:**

Zalecenia mogły być **natychmiast wykorzystane przez ministerstwa i ośrodki szkoleniowe**, co przyspieszyło wdrażanie projektów pilotażowych.

6. Silny komponent komunikacyjny i rzeczniczy:

- **Co sprawiło, że projekt był skuteczny:**
Wyniki zostały szeroko rozpowszechnione poprzez **wydarzenia publiczne, konferencje krajowe i spotkania koordynacyjne darczyńców**, co zwiększyło świadomość znaczenia ALE.
- **Unikalny element:**
Badanie wywołało **publiczną debatę na temat uczenia się przez całe życie**, co rzadko miało miejsce wcześniej w Bośni i Hercegowinie.

7. Natychmiastowy praktyczny wpływ:

- **Co sprawiło, że projekt był skuteczny:**
Wyniki zostały szybko wykorzystane do **uruchomienia nowych projektów pilotażowych** (np. szkolenia z umiejętności cyfrowych dla kobiet, mieszane kursy przekwalifikujące).
- **Element wyróżniający:**
Szybkość przejścia od **badania do praktyki** była niezwykła w kontekście często powolnych procesów politycznych w Bośni i Hercegowinie.

7) Możliwość przeniesienia / Zalecenia

Czy praktyka ta może być wykorzystana gdzie indziej?
Jakie warunki są potrzebne do pomyślnego wdrożenia?

Tak, ta **oparta na badaniach dobra praktyka** jest w **dużym stopniu przenośna** do innych krajów, zwłaszcza w **regionach Bałkanów Zachodnich i Partnerstwa Wschodniego**, gdzie systemy kształcenia dorosłych borykają się z podobnymi wyzwaniami, takimi jak:

- **Rozdrobnione struktury zarządzania**
- **Niski poziom uczestnictwa dorosłych w uczeniu się przez całe życie**
- **Brak wiarygodnych danych do kształtowania polityki**
- **Ograniczona integracja uczenia się cyfrowego i opartego na pracy w kształceniu dorosłych**

Jej **ramy metodologiczne**, oparte na wskaźnikach **unijnego badania dotyczącego kształcenia dorosłych (AES)** oraz **wytocznych UNESCO GRALE**, można łatwo dostosować do innych kontekstów krajowych, zapewniając zarówno **porównywalność międzynarodową**, jak i **znaczenie dla polityki**.

1. Warunki niezbędne do pomyślnego wdrożenia:

Aby inne kraje lub regiony mogły skutecznie powielić tę praktykę, powinny być spełnione następujące **kluczowe warunki**:

A. Silne wsparcie instytucjonalne i polityczne

- Rządy krajowe lub regionalne muszą być **zaangażowane w tworzenie polityki** w zakresie kształcenia dorosłych **opartej na dowodach**.
- Ministerstwa i agencje statystyczne muszą **dzielić się danymi i współpracować** z zespołami badawczymi.

B. Zaangażowanie wielu interesariuszy

- Od samego początku należy angażować **decydentów, organizatorów kształcenia dorosłych, organizacje pozarządowe, pracodawców i uczących się**, aby zapewnić poczucie odpowiedzialności i praktyczną przydatność.
- Należy organizować **warsztaty walidacyjne i okrągłe stoły** w celu omówienia wstępnych wyników oraz dostosowania zaleceń do lokalnych realiów.

C. Wykwalifikowany zespół badawczy

- Aby zapewnić wiarygodne wyniki, niezbędny jest zespół posiadający doświadczenie w zakresie **kształcenia dorosłych, statystyki i analizy polityki**.
- Wskazówki techniczne mogą zapewnić **partnerzy międzynarodowi** (ETF, DVV International, UNESCO).

D. Standaryzowana metodologia

- Należy stosować **uznane na arenie międzynarodowej ramy** (np. **AES, GRALE, wskaźniki SDG4**), aby zapewnić **porównywalność** wyników i zwiększyć szanse na pozyskanie wsparcia od darczyńców.
- Należy połączyć metody **ilościowe (ankiety)** i **jakościowe (grupy fokusowe, wywiady)**, aby uchwycić zarówno trendy statystyczne, jak i rzeczywiste bariery.

E. Nacisk na integrację i cyfryzację

- Należy zadbać o to, by w badaniu zwrócono szczególną uwagę na **grupy znajdujące się w trudnej sytuacji** (kobiety, osoby uczące się na obszarach wiejskich, dorosłych o niskich kwalifikacjach) oraz na **gotowość** dostawców usług do **cyfryzacji**.
- Zwiększa to znaczenie wyników dla projektowania **integracyjnych, zorientowanych na przyszłość programów kształcenia dorosłych**.

F. Zrównoważone finansowanie

- Należy zapewnić wsparcie finansowe z **budżetów publicznych lub od międzynarodowych darczyńców** w celu przeprowadzenia kompleksowych badań terenowych i upowszechnienia wyników.
- Długoterminowa trwałość zależy od **regularnych aktualizacji (co 3–5 lat)** w celu monitorowania postępów.

2. Zalecenia dotyczące skalowania i adaptacji:

1. **Rozpocznij od krajowego badania pilotażowego:** zacznij od wybranych regionów lub jednostek, a następnie rozszerz zakres na cały kraj.

2. **Stworzenie platformy wymiany wiedzy:** Wymiana danych i najlepszych praktyk między sąsiednimi krajami w celu wspierania regionalnej współpracy w zakresie ALE.
3. **Powiązanie badań z natychmiastowymi działaniami:** Połączenie badania z pilotażowymi projektami szkoleniowymi, tak aby wyniki szybko przełożyły się na widoczne rezultaty.
4. **Włącz do cykli politycznych:** Upewnij się, że badanie ma bezpośredni wpływ na strategię krajowe, budżetowanie i programy darczyńców.

8) Wskazówki / porady dotyczące wdrożenia – opcjonalne

Listy kontrolne, wnioski lub porady dla osób pragnących wdrożyć tę praktykę.

Dla krajów lub instytucji, które chcą przeprowadzić podobne **badania oparte na dowodach naukowych dotyczące kształcenia i edukacji dorosłych (ALE)**, poniższe **praktyczne wskazówki, listy kontrolne i wnioski** mogą pomóc w osiągnięciu sukcesu:

1. Zabezpiecz wsparcie polityczne i instytucjonalne na wczesnym etapie:

Lista kontrolna:

Uzyskaj **formalne poparcie** odpowiednich ministerstw (edukacji, pracy, statystyki).
Upewnij się, że **urzędy statystyczne i urzędy pracy** są skłonne udostępnić dane.
Od samego początku zaangażuj **decydentów jako członków rady doradczej**.

Wniosek: Poparcie polityczne zwiększa dostęp do danych, zapewnia wdrożenie polityki i pozwala uniknąć opóźnień.

2. Stosuj metodologię uznaną na arenie międzynarodowej:

Lista kontrolna:

Oprzyj badania na wynikach **badania UE dotyczącego kształcenia dorosłych (AES)**, badaniach **UNESCO GRALE** oraz **wskaźnikach SDG4** w celu zapewnienia porównywalności międzynarodowej.
Połącz **badania ilościowe z metodami jakościowymi** (grupy fokusowe, wywiady).
Zaprojektuj **zbieranie danych w podziale na kategorie** (według płci, regionu, poziomu wykształcenia).

Wniosek: Dane dostosowane do standardów międzynarodowych przyciągają zainteresowanie darczyńców i gwarantują, że wyniki zostaną potraktowane poważnie.

3. Angażuj interesariuszy w cały proces:

Lista kontrolna:

Organizuj **warsztaty konsultacyjne** z dostawcami usług, organizacjami pozarządowymi i pracodawcami na każdym etapie.
Przed sfinalizowaniem zaleceń zorganizuj **okrągłe stoły w celu ich weryfikacji**.
Zbieraj opinie od **dorosłych uczniów i grup szczególnie wrażliwych** za pośrednictwem grup fokusowych.

Wniosek: Zaangażowanie interesariuszy gwarantuje, że zalecenia są **realistyczne, popierane przez kluczowych graczy i łatwiejsze do wdrożenia**.

4. Priorytetowe traktowanie integracji i grup szczególnie wrażliwych:

Lista kontrolna:

Przeprowadź **konkretne działania informacyjne i ukierunkowane ankiety** wśród kobiet, dorosłych mieszkańców wsi oraz osób długotrwale bezrobotnych.

Przeanalizuj **bariery utrudniające uczestnictwo** (koszty, opieka nad dziećmi, transport, normy kulturowe).

Zaproponuj **praktyczne rozwiązania** (dotacje, elastyczne harmonogramy, nauczanie mieszane).

Wniosek: Zalecenia skupione na integracji mają większe szanse na uzyskanie **poparcia opinii publicznej i darczyńców**.

5. Zapewnienie przejrzystości i jakości danych:

Lista kontrolna:

W celu zwiększenia wiarygodności należy skorzystać z pomocy **niezależnych ekspertów** do analizy danych.

Dokładnie udokumentuj źródła danych, wielkość próby i metody.

Publikuj **wstępne wyniki**, aby budować zaufanie.

Wniosek: Przejrzystość buduje zaufanie wśród darczyńców, rządów i społeczeństwa obywatelskiego.

6. Połącz badania z natychmiastowymi działaniami pilotażowymi:

Lista kontrolna:

Powiąz badanie z **projektami pilotażowymi** (np. szkolenia z umiejętności cyfrowych, mieszane kształcenie dorosłych).

Zaprezentuj **wczesne sukcesy**, aby pokazać praktyczną wartość.

Wniosek: Szybkie, widoczne wyniki wzmacniają motywację interesariuszy i wolę polityczną.

7. Planuj zrównoważony rozwój i aktualizacje:

Lista kontrolna:

Zalecaj **regularne aktualizacje co 3–5 lat** w celu śledzenia postępów.

Opowiadaj się za **instytucjonalizacją monitorowania ALE** w ramach krajowych systemów statystycznych.

Wniosek: Jednorazowe badania są przydatne, ale mają ograniczony wpływ; **ciągłe monitorowanie zapewnia długoterminowe zmiany systemowe**.

9) Wnioski – opcjonalnie

Największe niespodzianki, przeszkody lub kluczowe wnioski podczas wdrażania.

1. **Trudności w uzyskaniu dostępu do wiarygodnych danych:**

- **Przeszkoda:** Gromadzenie dokładnych i porównywalnych danych od różnych podmiotów i kantonów było trudne ze względu na **rozdrobnione systemy administracyjne** i niespójną ewidencję w ośrodkach kształcenia dorosłych.
- **Wniosek:** Przed rozpoczęciem badań należy zawrzeć **formalne umowy z urzędami statystycznymi i ministerstwami**, zapewniające wymianę danych i standaryzację.

2. **Ograniczona świadomość wśród dostawców:**

- **Przeszkoda:** Wielu dostawców usług w zakresie kształcenia dorosłych początkowo nie znało **międzynarodowych standardów ALE** (AES, GRALE) i niechętnie dzieliło się danymi, obawiając się dodatkowych kontroli lub regulacji.
- **Wniosek:** **Wczesna komunikacja i warsztaty budujące potencjał** dla dostawców pomagają budować zaufanie i zachęcają ich do aktywnego udziału.

3. **Niedocenywanie luki w umiejętnościach cyfrowych:**

- **Zaskoczenie:** Badanie wykazało, że **gotowość cyfrowa zarówno dostawców usług, jak i dorosłych uczniów była jeszcze niższa niż oczekiwano**, zwłaszcza na obszarach wiejskich.
- **Wniosek:** Przyszłe strategie ALE muszą **traktować priorytetowo umiejętności cyfrowe i rozwój infrastruktury** jako kluczowe elementy reformy kształcenia dorosłych.

4. **Duże zapotrzebowanie na zalecenia ukierunkowane na integrację:**

- **Zaskoczenie:** Ministerstwa i organizacje pozarządowe wykazały **nieoczekiwane duże zainteresowanie** zaleceniami skupiającymi się na **kobietach, ludności wiejskiej i dorosłych o niskich kwalifikacjach**, ponieważ grupy te były w dużej mierze zaniedbane.
- **Wniosek:** **Wyniki badań skupione na integracji oraz dane z podziałem na płeć** są potężnymi narzędziami rzecznictwa służącymi do mobilizowania wsparcia politycznego i darczyńców.

5. **Warsztaty walidacyjne zwiększyły zaangażowanie interesariuszy:**

- **Zaskoczenie:** Zorganizowanie **regionalnych warsztatów walidacyjnych** znacznie zwiększyło **zaangażowanie interesariuszy**, ponieważ uczestnicy mieli poczucie, że ich opinie bezpośrednio wpłynęły na ostateczny kształt zaleceń.
- **Wniosek:** Angażowanie interesariuszy na każdym etapie ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia **praktycznego wdrożenia zaleceń**.

6. **Szybkie wdrażanie polityki w połączeniu z działaniami pilotażowymi:**

- **Zaskoczenie:** Gdy wyniki badań powiązano z **natychmiastowymi programami pilotażowymi** (np. szkoleniami z umiejętności cyfrowych dla kobiet), decydenci polityczni byli bardziej zmotywowani do szybkiego działania.
- **Wniosek:** Połączenie badań z **widocznymi, przynoszącymi szybkie efekty projektami pilotażowymi** przyspiesza wdrażanie zaleceń dotyczących polityki.

7. Długoterminowe monitorowanie nadal stanowi wyzwanie

- **Przeszkoda:** Nie ma **zinstytucjonalizowanego systemu ciągłego monitorowania ALE**, co utrudnia śledzenie długoterminowych postępów.
- **Wniosek:** Jednym z kluczowych zaleceń dotyczących dalszych działań jest **włączenie monitorowania ALE do oficjalnych systemów statystycznych**.

10) Zdjęcia ilustrujące opisaną praktykę

Proszę dołączyć co najmniej 3 zdjęcia związane z opisaną dobrą praktyką

1. **Sesja warsztatowa dla interesariuszy** – Uczestnicy angażują się w dyskusje grupowe, analizując wstępne wyniki i dzieląc się spostrzeżeniami na potrzeby badania ALE.
2. **Uroczystość wręczenia certyfikatów ALE** – uczestniczka z dumą prezentuje swój certyfikat, symbolizujący profesjonalizację edukatorów dorosłych zgodnie z zaleceniami badania.
3. **Wydarzenie walidacyjne na wysokim szczeblu** – przedstawiciele ministerstw, instytucji edukacyjnych i DVV zbierają się na konferencji w celu walidacji wyników badania.
4. **Grupa szkoleniowa w terenie** – Grupa robocza wspólnie analizuje dane podczas regionalnych konsultacji w Sarajewie lub w podobnym miejscu

Uwagi dotyczące wykorzystania i źródło zdjęć:

- Zdjęcia te są dostępne w oficjalnej galerii zdjęć DVV International Bośnia i Hercegowina i nadają się do ilustrowania **warsztatów, zaangażowania interesariuszy oraz wydarzeń** związanych z **budowaniem potencjału** w ramach badania ALE.
- Źródło:
 - **E-mail:** dzano@dvv-international.ba
 - **Adres:** Kulovića 8, 71 000 Sarajewo, Bośnia i Hercegowina

PROFIL GABINETU – LISTA KONTROLNA KLASYFIKACJI

Proszę zaznaczyć wszystkie kategorie, które odnoszą się do opisanego przez Państwa gabinetu. Można wybrać więcej niż jedną opcję.

RODZAJ DZIAŁALNOŚCI

- ☐ Uczenie się przez praktykę
- ☐ Uczenie się międzypokoleniowe
- ☐ Uczenie się w społeczności lokalnej
- ☐ Uczenie się cyfrowe / mieszane
- ☐ Uczenie się od rówieśników
- ☐ Mentoring / coaching
- ☐ Podejścia kulturowe / kreatywne
- ☒ Współpraca / partnerstwo
- ☒ Inne (proszę określić): *Promowanie polityki i wsparcie reform systemowych* **TARGET GROUP**

GRUPA DOCELOWA

- ☒ Dorośli o niskich kwalifikacjach
- ☒ Osoby nieuczące się, niepracujące ani nieuczestniczące w szkoleniach (NEET)
- ☐ Migrancy/uchodźcy
- ☒ Osoby starsze

☒	Kobiety
☐	Osoby niepełnosprawne
☒	Inne grupy wrażliwe
☐	Ogólna populacja dorosłych
ŚRODOWISKO NAUKI	
☒	Formalne
☒	Nieformalne
☐	Nieformalne
ROZWINIĘTE UMIEJĘTNOŚCI / KOMPETENCJE	
☐	Umiejętność czytania i pisanie (czytanie, pisanie, rozumienie)
☐	Umiejętności matematyczne (matematyka, logiczne myślenie)
☒	Umiejętności cyfrowe
☒	STEM (nauka, technologia, inżynieria, matematyka)
☒	Umiejętności osobiste, społeczne i umiejętność uczenia się
☐	Kompetencje obywatelskie
☐	Przedsiębiorczość
☐	Świadomość kulturowa i ekspresja
☐	Umiejętności językowe
☒	Umiejętności zawodowe
☐	Kompetencje ekologiczne
☐	Inne (proszę określić):
POTENCJALNI UŻYTKOWNICY	
☒	Nauczyciele / Edukatorzy
☒	Pracownicy administracyjni
☒	Kierownictwo szkoły / ośrodka
☒	Decydenci / Administracja publiczna
☒	Organizacje pozarządowe / Organizacje społeczne
☒	Inne (proszę określić): Badania i rozwój polityki na rzecz reformy edukacji dorosłych

Słownik kategorii (objaśnienia pozycji listy kontrolnej)

Rodzaj praktyki

- Uczenie się przez działanie – nauka poprzez praktyczne działania, metody oparte na ćwiczeniach, takie jak warsztaty lub rzeczywiste zadania.
- Uczenie się międzypokoleniowe – działania, w których uczestnicy z różnych grup wiekowych uczą się od siebie nawzajem.
- Uczenie się w społeczności – uczenie się, które odbywa się w lokalnej społeczności, często poprzez zaangażowanie w życie społeczne.

- Uczenie się cyfrowe / mieszane – edukacja z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych (online) lub połączenie metod online i bezpośrednich.
- Uczenie się rówieśnicze – uczenie się wśród uczestników o podobnym statusie lub doświadczeniu, wspierających się nawzajem.
- Mentoring / coaching – indywidualne wsparcie ze strony osoby bardziej doświadczonej, mające na celu pomoc w nauce i rozwoju osobistym.
- Podejścia kulturowe / kreatywne – wykorzystanie sztuki, muzyki, teatru, opowiadania historii itp. jako narzędzi edukacyjnych.
- Współpraca / partnerstwo – praktyki obejmujące współpracę między organizacjami lub grupami.
- Inne (proszę określić) – wszelkie inne metody niewymienione powyżej.

Grupa docelowa

- Dorośli o niskich kwalifikacjach – osoby dorosłe o niskim poziomie formalnego wykształcenia lub podstawowych umiejętności.
- NEET – osoby nieuczęszczające do szkół, niepracujące ani nieszkolące się (często młodzi dorośli).
- Migranci/Uchodźcy – osoby, które przeprowadziły się z innego kraju, często borykające się z problemami integracyjnymi.
- Osoby starsze – osoby dorosłe w wieku 65+
- Kobiety – praktyki ukierunkowane na potrzeby kobiet.
- Osoby z niepełnosprawnościami – osoby z niepełnosprawnością fizyczną, sensoryczną, intelektualną lub psychiczną.
- Inne grupy wrażliwe – grupy zagrożone wykluczeniem (np. osoby długotrwale bezrobotne, bezdomne).
- Ogólna populacja dorosłych – przeciętni dorośli, niemieszczący się w określonych kategoriach.

Środowisko uczenia się

- Formalne – nauka w ramach oficjalnych systemów edukacji, kursy certyfikowane (np. szkoły, uniwersytety).
- Pozaformalne – zorganizowana nauka poza systemem formalnym (np. warsztaty, szkolenia społeczne).
- Nieformalne – nauka poprzez codzienne doświadczenia, bez ustrukturyzowanego kursu (np. wolontariat, rodzina).

Skills / Competences Developed

- Umiejętność czytania i pisania – czytanie, pisanie i rozumienie tekstów (w tym tekstów funkcjonalnych, takich jak formularze).
- Umiejętność liczenia – posługiwanie się matematyką i logiczne rozumowanie.
- Umiejętności cyfrowe – korzystanie z narzędzi cyfrowych, np. tworzenie CV, narzędzia online, platformy online.
- STEM – nauka, technologia, inżynieria i matematyka.

- Kompetencje osobiste, społeczne i umiejętność uczenia się – samoświadomość, motywacja, praca zespołowa, umiejętności uczenia się przez całe życie.
- Kompetencje obywatelskie – aktywne obywatelstwo, rozumienie demokracji i odpowiedzialności społecznej.
- Przedsiębiorczość – kreatywność, innowacyjność, zarządzanie projektami, podejmowanie ryzyka.
- Świadomość i ekspresja kulturowa – docenianie i tworzenie treści kulturowych (np. sztuka, muzyka).
- Umiejętności językowe – umiejętność komunikowania się w jednym lub kilku językach obcych.
- Umiejętności zawodowe – praktyczne umiejętności przydatne w określonych zawodach lub profesjach.
- Kompetencje ekologiczne – wiedza i zachowania wspierające zrównoważony rozwój i dbałość o środowisko.
- Inne – wszelkie inne rozwinięte umiejętności (proszę określić).

Potencjalni użytkownicy – grupy, które mogłyby skorzystać z zastosowania, adaptacji lub inspiracji tą praktyką w swoim kontekście zawodowym. Uwaga: Kategorie te są zgodne z ramami UE, takimi jak Kluczowe kompetencje w uczeniu się przez całe życie (2018), Plan działania na rzecz umiejętności podstawowych (2025) i Przewodnik po programie Erasmus+ 2025 – Słownik

This document was created under the Creative Commons license:

Attribution-Non-Commercial-Share Alike (CC BY-NC-SA).

All or part of this document may be used, copied, and disclosed provided that the origin is mentioned, it is not used commercially, and its license is not modified.

All rights reserved.

© Copyright 2024 XXI Adults

